

Har Asien en framtid?

För inte länge sedan stod de asiatiska tigerekonomierna modell för européer.

Sedan kom krisen.

Nu vill Asien lära sig av Europa.

Frågan är om asiaterna överlever det. | av Tomas Larsson

IEUROPA HAR ASIEN OFTA betraktats som "framtid". Denna fascination för det orientaliska sträcker sig längre tillbaka än till 1980-talets alla böcker om Japan som "nummer ett" och senare populistiska verk om asiatiska "megatrender".

Redan 1553 författade fransmannen Guillaume Postel en bok med titeln *Des merveilles du monde* i vilken han drev tesen att öst i alla avseenden var vida överlägset väst. Postel uppfattade Japan som ett rationalismens utopia. Senare tyckte sig upplysningsfilosoferna se rationalismens klaraste ljus strömma från den kinesiske kejsarens palats – inte från någon europeisk akademi. Med tiden avtog intresset för Kina, som uppfattades som korruperat och förstelnat. Istället började européer som Herder, Goethe, Hegel och Schopenhauer dyrka Indien och den indiska filosofin. Den rationalistiska franska sinofilin ersattes av romantisk tysk indofili.

Det är med andra ord inget fenomen som är unikt för våra tider att asiatiska "modeller" av än det ena och än det andra slaget uppfattas som utomordentligt spännande, intressanta och relevanta.

PÅ GRUND AV DE SENASTE ÅRENS asiatiska ekonomiska kriser har det dock blivit svårare att i positiv bemärkelse finna några eftersträvansvärda asiatiska modeller. Tvärtom är det just nu så att Asien ser ut att ha mer att lära från väst, än vad väst har från öst. Detta inser också asiaterna. Tidigare var de kaxiga som få – nu betraktar de med avund hur Europa har sjösat en gemensam valuta. Reaktionen var: "Tänk om vi kunde göra samma sak här i Asien!"

Nu har pendeln alltså svängt. Det är Asien som försöker lära av Europa, inte tvärtom. Kommer denna situation att bestå även på andra sidan årtusendeskiftet? Det är givetvis svårt att sja om, men om ekonomisk dynamism och djärvhet är det som får folk att höja ögonbrynen, är risken stor att ingen kommer att vilja lära av Asien på många år ännu.

"På grund av de senaste årens asiatiska ekonomiska kriser har det dock blivit svårare att i positiv bemärkelse finna några eftersträvansvärda asiatiska modeller. Tvärtom är det just nu så att Asien ser ut att ha mer att lära från väst, än vad väst har från öst."

JAPAN HAR STAGNERAT, och få utomstående betraktar i dag det landet som en förebild. I Tokyo hörs nu tongångar som minner om svenskt 1970-tal. Konservativa japaner hävdar att den krympande japanska ekonomin, världens näst största, inte behöver reformeras. Japan bör tvärtom eftersträva nolltillväxt framöver, menar man, emedan landets åldrande och krympande befolkning inte behöver någon mer tillväxt. Vem hade för tio år sedan kunnat tro att stagnationens evangelium skulle predikas i Japan på tröskeln till 2000-talet? Inte jag. Men att så sker är allvarligt. Ekonomisk tillväxt är ytterst ett mentalt tillstånd. Frågan är om samhället betraktas som "färdigt" eller ej. I Japan tycks man för tillfället anse landet vara extremt färdigt. Japan har på det viset blivit Sveriges olycks-

broder. De var under 100 år industrialismens snabbast växande ekonomier. Nu är de välfärdsstater stadda i långsamt förfall, som räds förändring och förnyelse. De gamla arrangemangen och systemen, som tycktes fungera så bra, bryts nu sakta, sakta ner. Sveriges nedgång började 1970, Japans 20 år senare.

Också resten av Asien håller på att förlora sin roll som inspirationskälla för europeiska reformister. 1997 fick sig Asien en så kraftig ekonomisk chock att man

ännu inte har återhämtat sig. Och det är en öppen fråga när på 2000-talet som den starka uthålliga tillväxten av gammal tigermodell skall komma tillbaka. Om den överhuvudtaget kommer tillbaka. Kanske blir det i stora delar av Öst- och Sydostasien som det blev i Sverige och övriga Europa, där 1950- och 60-talens rekordår aldrig kom åter?

Därmed inte sagt att Asien nu är helt ointressant. För ett och ett halvt år sedan skrev jag ett blygsamt bidrag till debatten om vad som finns att lära av Asien, i form av en skrift för SAF med den något olyckliga titeln *Varför går det så bra för Asien?* Det skall dock sägas att mycket av det som jag pekade på då fortfarande är högtintressant: t ex den dynamiska entreprenörskulturen på Taiwan, den boomande mjukvaruindustrin i staden Bangalore i södra Indien, och den nya generationen Internetsurfande unga urbana kineser.

Men sådant framstår i dag närmast som svaga ljuspunkter i ett tämligen kompakt asiatiskt mörker.

JUST NU ÄR DET USA som triumferar ekonomiskt och teknologiskt. I början av januari tittade jag lite närmare på aktievärden i USA och Asien. Jag fann då att internetföretaget Yahoo! är mer värt än hela den thailändska börsen. Det amerikanska internetföretaget America Online är värt nästan lika mycket som hela den sydkoreanska börsen. Det unga persondatorföretaget Dell är värt praktiskt taget lika mycket som hela Singaporebörsen. Och mjukvarujätten Microsoft har ett marknadsvärde som överstiger värdet på alla aktier i Hongkong.

Detta reflekterar inte bara de omogna och osofistikerade asiatiska aktiemarknaderna. Om man tittar på vad de ledande asiatiska företagen gör, är bristen på framtidsorientering också slående. Möjligheterna finns, men de utnyttjas inte. T ex köper japanska konsumenter mer varor från amerikanska Internetbutiker än från japanska. Det är ett bevis på hur anmärkningsvärt dåliga de japanska företagen har varit på att baka in onlinehandel i sina affärsstrategier. Det innebär i sin tur att Asien nu, tillsammans med Europa, hamnar rejält på efterkälken i den kommersiella delen av cyberrymden.

Måhända har värdena på de amerikanska IT-aktierna drivits upp av en spekulativ mani. Icke desto mindre tycks Asien för ögonblicket ha mycket litet att lära omvärlden vad gäller skapandet av spetsteknologier för multimediaeldern och av aktieägarvärden.

MEN HUR ÄR DET MED ANDRA VÄRDEN, med de asiatiska dygderna? När jag var i Kuala Lumpur strax före jul åt jag lunch med den malaysiska författarinnan Foong Wai Fong. Jag frågade henne om hon fortfarande tyckte att väst har något att lära av Asien. Hon svarade att de asiatiska dygderna – studera hårt, arbeta flitigt, inte förlita sig på staten, osv – fortfarande är av högsta relevans för Europa. Och det är nog riktigt.

Asiens problem är dock att dessa dygder inte räcker. Kanske är det också så att de kan bli synder. Det är givetvis inte bra om baksidan på det asiatiska dygdemyntet är att man satsar på sig själv och familjen, och struntar i att politiker och tjänstemän missköter sina uppgifter. Foong menar att det är av yttersta vikt att politisk delaktighet och vakenhet etableras som ett centralt "asiatiskt" värde under de kommande åren.

SÅ SKALL DOCK INTE TILLÅTAS ske om man får tro Kinas president Jiang Zemin som nyligen deklarerade: "Det västerländska politiska systemet får aldrig kopieras." Detta imperativ är synnerligen motsägelsefullt. Dagens kinesiska ledare motiverar och legitimerar ju, bisarrt nog, sitt styre med hänvisning till en ideologi som skapades i Europa. Det är en alltför sällan uppmärksammas ironi att Kinas ledare, samtidigt som de gör anspråk på sitt lands civilisatoriska storhet, inte kan hitta några bättre intellektuella hjältar än de i Västeuropa verksamma figurerna Marx, Engels och Lenin. Det är i själva verket en tragedi att kommunismen – denna ureuropeiska produkt, vars idéhistoriska rötter sträcker sig tillbaka till Platon – i slutet av innevarande millennium framstår som ett närmast urasiatiskt fenomen. Det är ju nästan enbart i Kina, Nordkorea, Vietnam och Laos som marxismens, leninismens och stalinismens sista överlevande ideologer häckar i maktens boningar.

Givetvis är det också ytterst paradoxalt att Kina och många andra asiatiska länder är så oerhört angelägna om att lära av väst på alla andra områden – utom de "mjuka". Kina har t ex beordrat Ericsson och andra högteknologiska företag att "överföra teknisk kompetens" till kinesiska företag och personal.

Syftet är att Kina skall bli en högteknologisk makt av rang i början av nästa århundrade. Staten har t ex satt upp fasta mål för hur stor marknadsandel för GSM-telefoner, telefonväxlar och annan IT-utrustning som skall tillhöra inhemska kinesiska företag år 2003. Det är lätt

"Det är lätt absurt att Kinas politruker gör allt för att roffa åt sig så mycket västerländsk hårdvara och teknisk kompetens som man någonsin kan – men samtidigt vägrar befatta sig med de mjukare västerländska produkterna: demokrati, pluralism, religiös tolerans, pressfrihet, rättssäkerhet, osv."

absurt att Kinas politruker gör allt för att roffa åt sig så mycket västerländsk hårdvara och teknisk kompetens som man någonsin kan – men samtidigt vägrar befatta sig med de mjukare västerländska produkterna: demokrati, pluralism, religiös tolerans, pressfrihet, rättssäkerhet, osv.

Denna mentalitet – att hylla teknologins framsteg, men sky de arrangemang som är dess förutsättning – är inget unikt kinesiskt fenomen. Vi ser det också i Singapore och Malaysia. Kanske är motsägelsefullheten mest uppenbar i Malaysia. Där har premiärminister Mahathir Mohamad med stor uppmärksamhet sjösatt ett över hela världen uppmärksammat prestigeprojekt kallat Multimediastuperkorridoren. Detta i ett land som helt saknar anständiga medier.

KINA ÄR KOMMUNISTISKT. Malaysia är islamiskt antikommunistiskt. Hur kan det komma sig att dessa båda länders regeringar i synen på teknik och samhälle kommer så nära varandra? Ett möjligt svar är att de är reaktionära modernister.

Mahathir och andra asiatiska ledare har ofta imponerat på västerländska observatörer. De är pragmatiska, teknikvänliga och visionära. Men deras modernism är av en väldigt speciell art. Det är en reaktionär modernism. En modernism som är hardware och mainframes, inte software och personatorer. Den reaktionära moder-

nismen placerar kontrollen före friheten, staten framför medborgarna.

Med andra ord handlar det om det slags tekniksyn som en gång härskade i Nazityskland och därefter i Sovjetunionen.

Det för nästa århundrade mest intressanta i Asien lär inte komma från de reaktionära modernisterna. ”Håll ögonen på gräsrotterna”, uppmanar Foong. Det är där – bland småföretag och småfolk – som ett nytt, progressivt, modernt Asien sakta håller på att växa fram, menar hon. Måhända att det tar längre tid än man hade önskat. Kanske att de alltmer ålderssjuka reaktionärerna i regeringskanslierna får hållas ännu några år. Att det kommer att dröja en bra bit in på 2000-talet innan vi kan se hur de nya asiatiska modellerna ser ut.

Men frågan är om framtidens Asien kommer att se så väldigt mycket annorlunda ut än vad vi finner i andra delar av världen? Mahathir tror inte det:

”I själva verket har Asien knappast någon framtid. I alla fall inte en distinkt asiatisk framtid. I den globaliserade, avreglerade världen kommer Asiens framtid att vara så nära sammantvinnad och sammankopplad med resten av världen att den inte kan särskiljas från världens framtid.”

Tomas Larsson (tomas@loxinfo.co.th) är frilansjournalist bosatt i Thailand och författare till boken *Asiens kris är inte kapitalismens* (Timbro, 1998).

Svensk Tidskrift

Har du missat något nummer av Svensk Tidskrift?

Vi har en begränsad upplaga av de två senaste årens utgivning (förutom nummer 4/1997) som vi säljer billigt.

För enstaka nummer betalar du 20 kronor. Vill du köpa utgivningen för ett helt år tar vi 100 kronor, och för två år 150 kronor. För 70 kronor får du också en inbindningspärm.

Skriv, ring eller faxa in din beställning. Adress och telefonnummer finns i tidskriftens innehållsförteckning. Det går naturligtvis också bra att skicka e-post till mimmi.krstic@svensktidskrift.se.

Journalistik som inte dör

Tror du att idéer spelar roll?

Då är det säkrast att du börjar prenumerera på Svensk Tidskrift.

Vi ger dig inblick i samhällets idédebatt, en kvalificerad samtidsanalys och politisk journalistik.

Vår idé är enkel. Vi tror att människan spelar roll!

Vår åsikt är enklare. Vi tror på ett friare och civilare Sverige!

Svensk Tidskrift Prenumeration: 295 kr.
Studentpris: 100 kr.

Tidskriften utkommer med sex nummer årligen. Sätt in pengarna på post- eller bankgiro med namn och adress på talongen. Eller skicka ett e-post till: prenumeration@svensktidskrift.se.
Postgiro: 7 27 44-6. Bankgiro: 575-7620.